

HÉLÈNE BERROVÁ

DENÍK

Hélène
Berrová
Deník

DENÍK ŽIDOVSKÉ DÍVKY
V OKUPOVANÉ FRANCII 1942–1944

Vyšehrad

Journal d'Hélène Berr © Editions Tallandier, 2008
Translation © Věra Dvořáková, 2009

ISBN 978-80-7429-004-6

PŘEDMLUVA

Patrick Modiano

Ulicemi Paříže roku 1942 jde dívka. Protože ji od počátku jara provázejí obavy a nedobrá předtucha, začala si v dubnu psát deník. Uplynulo od té doby víc než půl století, a přesto na každé stránce jsme s ní, v její živé přítomnosti. V její osamělosti, která ji někdy v okupované Francii tak tížila. Provázíme ji den po dni. Její hlas v tichu tehdejší Paříže je tak blízký...

První den, v úterý 7. dubna 1942, jde odpoledne do rue de Villejust č. 40, aby si tam u správcové Paula Valéryho vyzvedla knihu, do níž se odvážíla požádat starého básníka o věnování. Zavoní a vyřítí se proti ní štekající foxteriér. – „Nenechal tu pro mě pan Valéry balíček?“ Na titulní stránku Valéry napsal: „Výtisk slečny Hélène Berrové“ a pod to: „Jak sladké je světlo při probuzení a jak krásná ta živá modř.“

Podle Helenina deníku by se zdálo, že Paříž okolo ní je po celý ten duben a květen s těmito Valéryho slovy v souladu. Hélène navštěvuje Sorbonnu, připravuje se na licenciát z angličtiny. Doprovází „chlapce s šedýma očima“, s nímž se právě seznámila v Domě literatury v rue Soufflot. Poslouchají tam spolu Bachovu kantátu, Mozartův koncert pro klarinet a orchestr... Spolu s ním a s jinými kamarády chodí po Latinské čtvrti. „Bulvár Saint-Michel zaplavený světlem, plný lidí,“ píše. „Od rue Soufflot až po bulvár Saint-Germain jsem na čarovném území.“ Někdy stráví den ve venkovském domě v Aubergenville blízko Paříže. „Celý ten dnešní den proběhl tak naprosto dokonale, od zářivého východu slunce, plného svěžesti

a příslibů, až po tenhle přesladký a tak klidný, něžný večer, který mě zaplavil, když jsem zavírala okenice.“ Je cítit, že ta dvacetiletá dívka umí být šťastná, že její touhou je hladká plavba po hebkém povrchu věcí, ale že je zároveň uměleckého založení a obdařená velkou jasnozřivostí. Je prosáklá anglickou poezií a literaturou a nejspíš by se byla stala spisovatelkou podobné jemnosti jako Katherine Mansfieldová. Nad prvními padesáti stránkami jejího deníku je možné skoro zapomenout, v jaké strašlivé epoše žije. Jednoho čtvrtka v tom dubnu se však po přednášce na Sorbonně prochází s jedním kamarádem v Lucemburské zahradě. Zastavili se u jezírka. Hélène fascinuje šplouchání vody a její odlesky v slunci, plachetničky dětí a modré nebe – Valéryho modré nebe z jeho věnování. „Němci tu válku vyhrají,‘ řekne kamarád. – ‚Ale co s námi bude, kdyby ji vyhráli?‘ – ‚Pff! Nic se nezmění. Pořád tu bude slunce i voda...‘ Přesto jsem řekla, přiměla jsem se: ‚Jenže oni nedovolí, aby si toho světla a vody užíval každý!‘ Naštěstí, ta věta mě zachránila, nechtěla jsem být zbabělá.“

Je to poprvé, kdy se zmíní o temném čase, v němž žije, a o své úzkosti, ale udělá to tak přirozeně a cudně, že právě z toho je zřejmé, jak je v tom prosluněném a lhostejném městě osamělá. Koncem jara 1942 pak ještě stále chodí po Paříži, ale kontrast mezi světlem a stínem začíná být ostřejší, temný stín se pozvolna rozlézá.

Červen 1942 je pro Hélène počátkem těžkých zkoušek. V pondělí osmého si musí poprvé vzít žlutou hvězdu. Cítí, jak se její sklon ke štěstí a harmonii vůbec nesrovnává s temnou, disonantní přítomností. „Zářivé, úžasné svěží ráno... jako ráno Paula Valéryho. A taky první den, kdy vyjdu se žlutou hvězdou. Dvě stránky současného života: průzračné ráno, ztělesněná svěžest, krása, mládí života; a žlutá hvězda, obraz barbarství a zla.“ Metro Sèvres-Babylone – Latinská čtvrť. Nádvorí Sorbonny. Knihovna... Obvyklá trasa. Hélène je napjatá, sleduje reakce kamarádů. „Cítila jsem, jak je jim to všem trapné a jak trnou.“ Na stanici metra École militaire jí kontrolor nařídí: „Poslední vůz.“ Jedině tam teď musí nastupovat nosite-

lé žluté hvězdy. Hélène líčí, jaké pocity v ní hvězda vyvolávala: „Byla jsem rozhodnutá ji nenosit. Připadalo mi to jako potupa a důkaz poslušnosti německých zákonů... Teď večer je všechno zase jinak: odmítnout ji mi připadá zbabělé, zbabělé vůči těm, kdo ji neodmítnou.“ Druhý den si ve své osamělosti představuje, že by se jí někdo zeptal: „Proč tu hvězdu nosíte?“ A odpovídá: „Abych vyzkoušela svoji odvahu.“

Dvacátého čtvrtého června pak, aniž zvedne hlas, vypráví, jaká zkouška ji potkala, zkouška, která pro ni bude rozhodující. „Chtěla jsem to zapsat včera večer... Nutím se do toho teď ráno, protože si chci všechno zapamatovat.“ Jde o zatčení jejího otce, který byl francouzskou „policií pro židovské záležitosti“ vydán gestapu, převezen na policejní prefekturu a pak internován v Drancy.¹ Důvod: neměl žlutou hvězdu na saku pevně přišitou, ale jen připnutou na háčky a patentky, aby ji mohl snáze přendávat na ostatní obleky. Policejní prefektura jak se zdá nedělá rozdíl mezi Židy „francouzskými“ a „cizími“. Otec Héléne, důlní inženýr Raymond Berr, dlouhá léta ředitel Kuhlmannových továren, nositel válečného kříže a vojenského vyznamenání Čestné legie a jeden z osmi lidí své „rasy“, na něž se vztahovala výjimka stanovená článkem 8 zákona ze 3. října 1940 („Židé, kteří se v literární, vědecké či umělecké oblasti výjimečným způsobem zasloužili o francouzský stát, mohou být osobním dekretem, vydaným vládou a silně zdůvodněným, z tohoto zákona o restrikcích vyňati“), sedí na dřevěné lavici pod policejním dohledem. Héléne a její matka získaly povolení ho navštívit. Odebrali mu kravatu, šle a tkaničky. „Strážný nám pro naše uklidnění vysvětlil, že je to příkaz, protože jeden zadržený se včera pokusil oběsit.“

V tu chvíli dochází v mysli Héléne Berrové ke zlomu: na jedné straně její dosavadní klidný studentský život, na druhé obraz otce, hlídaného ve špinavé kanceláři policejní prefektury jako zločinec. „Nepřekročitelná propast,“ píše Héléne.

¹ Obec sev. od Paříže v okr. Saint-Denis – v l. 1941–1944 sběrný tábor pro politické vězně (pozn. překl.).

Tón deníku přesto zůstává neochvějně těž, nepatetický. Věty, pořád stejně krátké, prozrazují, jakého ražení je tahle dívka. Otcovo internování v Drancy jí otevřelo oči, plně si teď uvědomuje, jaký jedovatý mrak zatemňuje pařížské léto roku 1942, mrak, který však nevidí lidé pohroužení do vlastních každodenních starostí nebo ti, kteří se prostě rozhodli nic nevidět. Její oči zůstávají dokořán. Dívka tak jemná a umělecky založená by mohla v sebezáchranném reflexu anebo z hrůzy odvrátit pohled, nebo také utéct do svobodné zóny. Ji však spontánní soucítění s utrpením a neštěstím naopak přiměje neuhnout. Šestého července 1942 se přihlásí v sídle UGIF¹, aby jako dobrovolná sociální pracovnice pomáhala lidem internovaným v Drancy a v Loiret. Stýká se pak denně s rozpadlými rodinami vězňů a je přímým svědkem všech hrůz, jež se denně odehrávají na „Vél d’Hiv“², v táboře v Drancy a při ranních odjezdech v nákladních vlacích z nádraží v Bobigny. Jeden z pracovníků UGIF jí řekl: „Tady nemáte co dělat! Mohu vám poradit jediné, odjeďte.“ Ona však zůstane. Impulzivně překročila hranici a je to nezvratné.

Její odvaha, přímost, čistota srdce mi připomíná jeden Rimbaudův verš:

*Z citlivosti
Ztratil jsem život.*

Fatálnost svého jednání dobře tušila. „Žijeme z hodiny na hodinu,“ píše, „už ne z týdne na týden.“ A také: „Měla jsem potřebu jakéhosi pokání, nevím proč.“ Ozývá se v tom něco z filosofky Simone Weilové a některé stránky deníku – deníku, který je pro ni jakýmsi dopisem příteli Jeanovi, onomu chlapci „s šedýma očima“ z Latinské čtvrti, o němž ani neví, bude-li ty řádky jednou číst – místy připomínají srdceryvné dopisy, které psala v téže době Simone Weilová Antoniu Atarèsovi.

¹ Union générale des israélites de France – Generální svaz francouzských Židů (pozn. překl.).

² Vélodrom d’hiver – Zimní velodrom (pozn. překl.).

Ano, Simone Weilová by mohla docela dobře napsat takovou větu Héléne Berrové: „Přátelství, která tu v tomhle roce vznikla, ponесou znamení upřímnosti, hloubky a jakési vážné něhy, nedosažitelné pro nikoho jiného. Je to tajný pakt, zpečetěný v boji a utrpení.“ Héléne Berrová však na rozdíl od Simone Weilové dovede vnímat štěstí, zářivá rána, prosluněné pařížské třídy, po nichž chodí s milovaným člověkem, a její seznam oblíbené četby neobsahuje vůbec žádnou filosofii, ale zato básníky a romanopisce.

Deník se na devět měsíců odmlčí. Héléne se k němu definitivně vrací až v listopadu 1943. Její krásné, plynulé písmo, jak je vidíme v rukopise, je nyní ostré, trhavé. Nemůže být působivější výpovědi o nesmírné závažnosti toho, čeho byla svědkem a co cítila, než právě tento devítiměsíční balvan mlčení. Píše: „Všechny mé přítelkyně z kanceláře jsou zatčeny.“ Jako leitmotiv se jí stále vrací do pera: „Ti druzí nevědí...“ „Neschopnost druhých porozumět...“ „Nemohu mluvit, nevěřili by mi...“ „Je příliš mnoho věcí, o nichž se nedá hovořit...“ A pak toto náhlé přiznání: „Nikdo se nikdy nedozví, jakou zničující zkušeností jsem prošla tohle léto.“

A také: „V této chvíli žijeme dějiny. Ti, kdo je jednou zredukuje na slova... budou mít věru důvod k hrdosti. Budou si však vědomi, kolik jednotlivých muk zahrnuje jedna jediná řádka jejich výkladu?“ Její hlas je i po onom dlouhém mlčení pořád stejně jasný, ale hovoří k nám nyní z větší dálky, skoro z takové jako Etty Hillesum v *Dopisech z Westerboroku*. Poslední kruh pekla ještě nepřekročila. Ještě stále chodí městem a dojatě vnímá přátelská, uklidňující znamení: branku v Tuileriích, listy na vodě, zářivou krásu Paříže... Jde do Galignaniho knihkupectví koupit si *Lorda Jima* a *Sentimentální cestu*. Ale zároveň nám z různých krátkých zmínek stále častěji vysvítá, jak ji pohlcují černé díry města, prokleté oblasti, ulice, jejichž názvy se v deníku stále znovu vrací. Rue de la Bienfaisance.¹ Tam jsou

¹ česky „ulice Dobročinnosti“ (pozn. překl.)

nakonec ve své kanceláři zatčeny ženy jako ona, sociální pracovnice, a také její přítelkyně Françoise Bernheimová. Hélène Berrová čirou náhodou razii unikne. Rue Claude-Bernard. Centrum péče o děti a mládež, kde zlověstní policisté pro „židovské záležitosti“ prohrabují a vykrádají zavazadla, jež sebrali deportovaným. Rue Vauquelin. Dívčí domov, jehož obyvatelky budou zatčeny a deportovány těsně před osvobozením Paříže. Středisko v rue Édouard-Nortier v Neuilly. Tam Hélène často chodí starat se o děti, vodit je na procházku, a když jsou nemocné, do Dětské nemocnice v rue de Sèvres nebo do Rothschildovy v rue de Santerre. Je mezi nimi malý Dudu Wogryb, chlapec „se zářivým úsměvem“, malá Odette, malý André Kahn, „kterého jsem držela za ruku – jeden z mých maličkých z Neuilly, můj miláček“, a jeden čtyřletý, o němž se ani neví, jak se jmenuje... 31. července 1944 jich jde většina do koncentračního tábora.

Abych si o Hélène Berrové, o její osamělosti, udělal lepší představu, rozhodl jsem se jednou odpoledne, že si všechny ty ulice projdu. Rue Claude-Bernard a rue Vauquelin leží kousek od Lucemburského paláce, na hranici oné pařížské oázy, kterou jeden básník nazval „světem za hradbami“, a je těžké si představit, že zlo proniklo až sem. Rue Édouard-Nortier je blízko Bouloňského lesa. V roce 1942 jistě existovala odpoledne, kdy se v těch ulicích zdálo, že válka a okupace jsou daleko a jakoby neskutečné. Ne však pro dívku jménem Hélène Berrová, která věděla, že žije v nejhlubší hlubině neštěstí a barbarství; jak to ale povědět těm hodným a lhostejným lidem, které potkávala? Nemožné. Proto psala deník. Tušila tehdy, že v daleké budoucnosti bude jednou čten? Nebo se obávala, že její hlas bude udušen stejně jako hlasy milionů lidí, zmasakrovaných, aniž zanechali stopu? Máme její knihu před sebou. Zmlkněme tedy, provázejme Hélène a naslouchejme jejímu hlasu. Hlasu a osobnosti, jež nás budou provázet po celý náš život.

Tohle je můj deník.
Zbytek je v Aubergenville.

Pondělí, 4. května

To byla noc! Celou noc jsem snila. Když jsem se ráno probudila a přemýšlela o tom snu, a co všechno by to najednou mohlo znamenat, až jsem zasténala.

A teď myslím na dnešní odpoledne, jak jsem s Jeanem Morawieckim, ještě před týdnem pro mě neznámým, četla Heineho báseň *Ve snu jsem plakal*. A všechno mi připadalo podivně krásné, ale krásné jaksi tragicky, s příměsí slzí.

Zase jsem s ním totiž strávila odpoledne; věděla jsem, že ho uvidím, protože to včera říkal, ale věděla jsem to i bez toho. Přišel asi v půl čtvrté. Posadil se vzadu v knihovně. Asi hodinu jsem měla pořád co dělat. Už jsem ztrácela naději, že s ním vůbec promluví. Asi v půl páté však vstal a přišel si ke mně uložit aktovku, než si obstará nějaké pochůzky. Ve skutečnosti vůbec neodešel a zůstal tam až do tříčtvrtě na šest.

A na mě teď večer padl divný smutek. Nenechávám se zavléct na špatnou cestu? Nezačínám zase bláznit, nechytá mě zase něco?

S Gérardem bych tohle asi nepoznala, všechnu tu krásu, kterou tuším, to probuzení a pozvolna pak nádherný, hluboký, tichý rozkvět! Je v tom cosi až moc normálního, ale přitom jsem to já, kdo věci takhle snižuje. Nezničím jednoho dne tyhle stránky, protože jsem se rozhodla pro Gérarda?

Co se mnou bude? Nevím, kam jdu, ani co bude zítra.

Čtvrtek, 7. května

Dnes jsem Jeana Morawieckého zase viděla, na Delattreově přednášce. Potom jsme šli spolu po rue de l'Odéon do Lucemburské zahrady; seděla jsem až do pěti na lavičce pod kaštany v hlavní aleji. Bylo tam ticho a stín. Na slunci bylo nesnesitelné vedro.

Byl ještě bledší než jindy. Nesnáší slunce. Není nemocný?

Myslím že jsem na to přišla, kdo to je. Jeho otec byl zřejmě něčím na ambasádě. Přijímal prý v Barceloně všechny významné návštěvy, řekl mi dnes o něm. (Když jsme mluvili o Paulu Valérym. V neděli říkal, že v žádném městě nikdy nezůstal déle než tři měsíce. Jeho vystupování, jemná vytríbenost, jsou bytostně aristokratické.)

Slyším v tuhle chvíli jeho hlas, trochu vyšší, maličko afektovaný. Kdykoli jsem na něj pohlédla, vždycky odvrátil hlavu.

Pozval nás, Denisu a mě, na příští čtvrtek poslouchat desky s ruskou hudbou.

Sobota večer, 9. května

Dneska jsem se myslím doopravdy zbláznila.

Byla jsem v naprostém vytržení. Pověděla jsem Nicole věci, jaké jsem nikdy neměla říkat.

Ale ještě před večeří se mi přesto pořád zdálo, že to je skutečnost. To kouzlo. Zdálo se mi, že je skutečné, věděla jsem, že už nezmizí, že na mě bude čekat všude.

Ale teď večer jsem tak utahaná, že vidím všechno jako v hustém závoji; nic už necítím, dokonce ani nechápu, jak jsem mohla být tak rozrušená, teď jsem chladná a připadám si pitomá.

Přišel dopis od Gérarda, pak se Simonou oběd, Beethovenovo kvarteto a ten rozhovor s Nicole, v okně, s očima pohrouženými do rozkvetlých kaštanů. Co všechno jsem řekla? Jaké jsem to dnes měla myšlenky? Nezačne zítra zase totéž drama?

Půjdu asi spát.

Neděle

Všechna včerejší tragika je pryč. Nechápu, co mě to popadlo. Už nikdy si takhle nepovolím. Celý den v Aubergenville. Bouřky, dusno. Po obědě jsem byla tak vyřízená, že jsem nahoře na kamenné lavičce usnula. Nedokázala jsem se tomu ubránit.

Byla jsem po tom včerejšku skleslá a zároveň přetažená jako ráno po plese.

Dokončila jsem jakž takž diplomku. Dnešní den Nanebevzetí vypadal trochu jako neděle. Tatínek doma, vzpomínka na včerejšek, to všechno vytvářelo zvláštní atmosféru.

Neměla jsem vůbec čas připravit se na odpoledne, a to bylo právě moc dobře. Měly jsme s Denisou schůzku před fakultou. Latinská čtvrť byla prázdná jako v neděli. J.M. (Jean Morawiecki) na nás čekal ještě s jedním kamarádem. Z protějšího paláce mi někdo vychrstl na hlavu sklenici vody. Zamířili jsme k Domu literatury. Bulvár Saint-Michel byl naopak plný lidí. Vyprávěla jsem Morawieckému, co se včera dělo, působilo to neskutečně. Nesetkala jsem se s takovou nedůvěřivostí jako včera u Sparkenbrokea. Má ke mně určitě blíž než Spark. Dům literatury byl v podstatě zavřený, ale Morawieckého kamarád, ten z minule, Molinié, měl klíč a vzal nás dovnitř. Ještě s jednou dívkou, co tam tehdy taky byla. Měli jsme celý dům pro sebe. Nejdřív jsme poslouchali Beethovenův *Čtrnáctý kvartet*, ten se mi, myslím, líbí víc než *Patnáctý*. Pak přišla na řadu ruská hudba, *Kníže Igor*, Cikáni, lidová hudba, Šaljapin; byla jsem nadšená, báječně nás pohostili čokoládou s napěněným mlékem a J.M. nabízel egyptské a ruské cigarety. Bylo to úžasně příjemné.

Doprovodil nás pak metrem až na Sèvres-Babylone. Teď večer jsem byla jako vždycky po celém dni rozteskněná. Ale je to vůbec zvláštní týden, v ničem už se nevyznám. Ten včerejšek, a ty poslední hodiny nad diplomkou, to přetažení. Zítra to bude zase tak. Všechno se vrátí do normálních kolejí možná v pondělí.

Středa, 20. května

Navštívila mě Francine de Jessay. Neviděla jsem ji tři roky.

Potěšilo mě to; a nic mezi námi ani trochu nezaskřípalo, i přesto, že máme různý názor na konečný výsledek války.

Francine je teď kouzelná; z kamarádek ze školy opravdu jediná, s kterou jsem se ráda znovu viděla. V pondělí bohužel odjíždí do Limoges.

Její návštěva probudila hromadu vzpomínek na střední školu.

Čtvrtek, 2 hodiny

Rozhodla jsem se pro něco velice tvrdého.

Co mě nutí najednou takhle jednat, jaká absurdní síla, mi není moc jasné. Nebo vlastně je, uvědomila jsem si náhle, že už to takhle nesmím dál vést, protože bych J.M. ublížila. Až dosud mi to všechno připadalo úžasné, nedokážu to, co jsem cítila, jinak nazvat. Ale minulý týden přišla ta krize, sice rychle pominula, ale donutila mě občas se zamyslet, vidět o něco dál. A tam dál, v tom neznámu, jsem viděla jakési drobné „signály“, jež říkají „ne“. Nevím, nakolik je to opravdové, nebo taky jen výtvar mé fantazie. A je-li to skutečně tak, že není stvořený pro mě, že to byl jenom přechodný záchvat. Nevím, protože nemám dostatečný odstup. Ale mám takový matný pocit a tím se prostě řídím.

Jenomže shledávám, že to je tvrdé. Ne proto, že odmítám, ale protože ho za nic na světě nechci ani trochu zarmoutit. Je zřejmě nesmírně citlivý, podobně jako Jacques, skoro jako dívka; a já vím, jakou důležitost dokáže dívka přikládat každé sebemenší drobnosti. Ale cítím taky, že to je ode mě trochu oběť. Musím sebrat odvalu a jít až do konce, čili vzdát se všeho toho kouzla, toho, čím byly pondělky a taky čtvrtky tak příjemné.

A chvílemi sebou pobouřeně škusnu a říkám si: proč to takhle dramatizovat?

Ale něco mi říká: musí to být, není to dramtizování, protože ten chlapec bude trpět. Nic podle mě nikdy není normální a prosté.

Jsem nestranná: nepřináším tím oběť Gérardovi, chci být jenom spravedlivá.

Ale jsem jako Brutus. *I fall back on instinct*,¹ v podstatě mě vede myšlenka, že patřím Gérardovi, a že bych tedy tomu chlapci ublížila. A to nechci.

Měli jsme dnes na půl čtvrtou odpoledne schůzku. Nemohla jsem tam jít, protože měl pro mě Bottina. Ale když jsem se dopoledne vracela ze sekretariátu, v rue des Écoles jsem ho potkala. Spoléhala jsem na to a ulevilo se mi. Nebudu se s ním tedy muset schválně znovu sejít ve tři. Ale protože *jsem o tom svém rozhodnutí věděla*, byla jsem nesvá. Měla jsem celou tu dobu pocit, že ho zraňuju. V půl dvanácté se objevil znovu, přišel na fakultu. Posadil se naproti mně. Nevím, co mě to napadlo, že jsem mu dala program kurzu hudební interpretace. Řekl, že přijde, ale myslím, že nemluvil přesně o zítřku. Aby řekl zítra, na to je příliš rezervovaný a dobře vychovaný. Zeptal se, v kolik tam obvykle přicházím. Zním jeho způsob, myslím, že přijde.

Takže jsem se rozhodla, že tam nepůjdu. Mrzí mě to bez ohledu na to ostatní, protože mě ten kurz zajímal. Ale jít tam nechci, vím moc dobře, co s ním hudba udělá, a možná i se mnou. A nechci ho vidět příliš často.

Ale je to všechno strašně složité, aby mi to odpoledne nějak uběhlo, prchnu radši z domu a vyřídím všemožné pochůzky.

Naštěstí mám *Beowulfa*.

¹ *jednám pudově*

Vrátila jsem se rozrušená, málem v pláči.

Stalo se tohle. Měla jsem pochůzky po celé Paříži, Řemeslná výroba, Americká knihovna, v rue de Passy pro boty, jeden pár atd. V pět jsem přišla k babičce. V salonu jsem našla Jeana-Paula s Nicole, to mě uklidnilo. Ale potom při svačině se mě Nicole zeptala, jestli jdu zítra na koncert, a já si uvědomila, že ona tam půjde. A ozvalo se něco bolavého. Něco jako žárlivost myslím, z pomyšlení, že ostatní ho uvidí, protože on je v pořádku. A pak znovu, když mi Nicole řekla, že se Jean-Paul ptal, jak se „ten hezký mladý blondýn“ jmenuje. Připadalo mi, jako by mluvila o něčem, co je už minulost. Ale jakýsi hlas ve mně zároveň zatínal zuby a sliboval mi, že vyjdu-li z toho boje vítězně, budu očištěná – z čeho, nebo proč, to nevím. Chvillemi si říkám, proč jsem vlastně tak naráz, dobrovolně, všeho nechala.

Nakonec mě rozčilil švec svou nepoctivostí, to mi dodalo. Dala jsem si k němu dřeváky, co jsem si koupila, aby mi je podrazil gumou. Musela jsem mu zaplatit rovnou třicet franků. Když jsem si pro ně teď večer přišla, chtěl za podražení znova třicet. Já se s lidmi hádat neumím, odešla jsem, boty tam nechala, neměla jsem už peníze a bylo mi do pláče.

Nasedla jsem u La Mulette do metra, tlačence, lepkavé horko, zápach. Měla jsem v hlavě jedinou myšlenku, najít doma lístek od Gérarda. Odpoledne, přesně v rue Chernoviz, když jsem tudy procházela, budoucnost se náhle rozjasnila, protože jsem na něj dlouhou chvíli myslela.

Ale po návratu jsem našla doma pohlednici od Vladimira a jednu od Jeana-Pierra Arona, tak dramaticky básnivou, že to je vrchol směšnosti. Gérardovi jsem přesto napsala. Možná jsem neměla.

Když přišla maminka, vylíčila jsem jí svou historii s botami. Tím, že jsem mluvila o konkrétních věcech, najednou jsem se uklidnila. Momentálně je to lepší. Ale ještě budu muset přestát zítřek.

Pátek,
22. května

Na tom koncertu nebyl. První, co mě napadlo: „Tak všechno znovu od začátku.“ Druhý: velikánská úleva.

* * *

Odpoledne bylo skoro k nepřestání; nemluvě o tom, že jsem se ve čtvrt na tři vrátila ze svatby Pierrette Vincentové, takže jsem se v tom zmateném dni pohybovala celá vyšňořená.

Zůstala jsem na svatbě s Francine. Byla to jistota a určitá ochrana před bandou Lemerle, Viénot a Cie, cítila jsem se v bezpečí. Mám ostatně Pierrette moc ráda; její manžel je úžasný. A byla tam příjemná atmosféra.

Sobota, 23. května

Dopoledne: v devět byla na fakultě. Potkala Jacquese Ulmanna, Rogera Nordmanna (toho, jehož bratra zastřelili¹) a jeho snoubenku Françoise Blumovou, jež mi byla matně známá. Vylíčili mi událost z minulého týdne tak příkrášleně, že jsem ji nepoznávala. Na fakultě se ještě leštily parkety, v sobotu se otvírá až v deset. Potkala jsem dole jednoho studenta, s kterým jsem předtím nikdy nemluvila. Ale byl moc milý a hledali jsme společně, já překlad *Coriolana*, on anglosaskou gramatiku. V deset jsme šli spolu nahoru a já se ponořila do *Beowulfa*.

Hraní v triu nestálo za nic. Job a já jsme byli utahaní. Jean přišel na pět minut. V pět jsem se vrátila domů pracovat na *King Hornovi*. U večere jsem byla nešťastná, že jsem nic neudělala.

Pořád žádná pošta. Začínám ztrácet nervy jako před několika měsíci.

¹ Léon-Maurice Nordmann, advokát, odbojový pracovník, 23. února 1942 zastřelen na mont Valérien.

Oběd v Auber (Aubergenville) s Jobem, Jeanem-Paulem a Jacquesem Monodem. Jean-Paul je kouzelný a nikdy člověka neunaví, Monod je hrubý a otravný.

Den byl příjemný, ale nudila jsem se, něco mi strašlivě chybělo.

Pondělí svatodušní

Byla jsem až po uši zabořená v *King Hornovi*, když na mě tatínek křikl: „Volá Morawiecki.“ Byla jsem od toho všeho tak daleko, že to na mě neudělalo žádný dojem, nebo už jsem tu věc rozřešila? M. chtěl vědět, je-li v knihovně otevřeno, směšná záminka! Pak nastalo takové ticho, že jsem je musela přerušit postěžováním na starou angličtinu. Pozvala jsem ho na sedmého.

Ale je zvláštní, že to se mnou tak málo hnulo.

Sobota, 30. května.

Dnes ráno, poprvé od té doby, co nepřetržitě pracuju, jsem do toho neměla chuť. Byla jsem si skoro jistá, že ráno přijde lístek, v noci se mi o tom zdálo, zdálo se mi, že přišly dva dopisy, jeden, který obsahoval, nevím proč, jakýsi rozklad o Blakeovi, a druhý, který jsem nedokázala přečíst. Díky té jistotě jsem přestála s klidnou myslí noční poplach a vstala jsem plná vervy. Přitom mě už tolik dní potkávalo zklamání, že mi něco v hloubi duše říkalo, že nic nepříjde. Ale doufala jsem prostě, že se těm pochybám budu moci vysmát.

Nepřišlo však nic, a tak jsem se pohroužila do práce, abych na zklamání nemusela myslet.

Neděle, 31. května

Zůstala jsem úplně sama v Paříži s úmyslem pracovat. Je to divné, jak mě letos moje práce ponechává celkem klidnou.

Oběd u babičky, byl tam zase Decourt. Zděsily mě Claudiny poznámky o včerejšku. Catherine Viénotová jí připadá úchvatná, atd. Jean je přesně opačného názoru, což mě potěšilo. Vrátila jsem se ve tři a pracovala až do půl osmé na své anglosaské gramatice.

V jednu chvíli jsem se už skoro začala lekat, jak jsem pítomá. Ale byl to jen falešný poplach, ve skutečnosti mi to hlavu nedělá. Obracím se k práci jako k útočišti.

Pondělí, 1. června

Dopoledne předělala Starý Rivoli¹. Maminka za mnou přišla se zprávou o žluté hvězdě,² řekla jsem „budu o tom uvažovat potom,“ a nechala to zatím být. Ale věděla jsem, že *at the back of my mind*³ je něco nepříjemného.

Vrátila jsem se ze Sorbonny úplně vytřeštěná. Zkoušela jsem pracovat a zároveň dělat knihovnici. Službu jsem odbyla nevím jak a vůbec nevnímala, co se děje kolem. Asi ve tři přišel J. M. a taky Nicole a Jean-Paul, kterým odpadla Ponsova přednáška. Byla jsem v *glorious muddle*⁴.

¹ Nejasný text se nejspíše týká chystané diplomové práce (pozn. překl.)

² Německé osmé nařízení z 29. května 1942 v rámci „opatření proti Židům“ ukládalo všem Židům od šesti let nosit na veřejnosti žlutou hvězdu: „Židovská hvězda je šesticípá, o rozměru dlaně ruky a černě lemovaná. Je ze žluté látky, s nápisem JUIF v černých písmenech. Nosí se pevně přišíta na šatech na levé straně hrudi, tak, aby ji bylo dobře vidět.“

³ *v pozadí mé mysli*

⁴ *parádním zmatku*

Už vůbec nevím, jak to se mnou je.

Měla jsem *wild morning*¹. Rodiče s Denisou odjeli v šest hodin do Auber. Vymínila jsem si, že zůstanu doma, abych viděla, jak dopadnou kamarádi.

Především jsem vzhůru od šesti, probudilo mě světlo a horko.

Samotinká jsem posnídala a v devět jsem vyšla. Do jasného a ještě svěžího rána, volná jako pták. Nejdřív jsem šla na poštu odeslat Sparkenbrokeovu knihu, to mi připomnělo loňský rok a najednou mi to všechno přišlo jako minulost. Nelituju ničeho, ale když si na to vzpomenu, cítím matný stesk.

Pak jsem jela metrem k Odéonu. Zkoušky na fakultě už běžely. Měla jsem pocit, jako bych tou včerejší zkušeností zestárla. Dole na fakultě jsem potkala Vivi Lafonovou. Mluvila o hvězdě, ale tak báječně, že mě to uklidnilo.

Vivi je tak milá a vřelá, že pro mě nejvíc ze všech ztělesňuje ducha fakulty. Šla jsem s ní nahoru do studovny, pak jsem se vrátila podívat se na ostatní; povídala jsem si zrovna s jedním kamarádem, když přišel J.M. Samozřejmě se zastavil a celou hodinu, nebo skoro, jsme si na schodišti povídali. Pak jsem s ním šla k Didierovi² a do knihkupectví v rue Soufflot; prodavači z něho ztráceli nervy a ze mě skoro taky.

Pak jsem šla zpátky na fakultu, nahoru za Vivi Lafonovou, pak jsme ještě povídali s Jeanem a šla jsem domů.

J.M. mě doprovodil k metru. Chtěl, abychom šli odpoledne na koncert. Hledal nějaké noviny, právě kvůli tomu. Když mi došlo, co má v úmyslu, řekla jsem, že nemohu.

Po návratu jsem hned zase vyrazila na oběd s paní Lévyovou. Teď jdu k paní Jourdanové.³

¹ *bláznivé ráno*

² vydavatelství a prodejna, zvl. jazykových učebnic (pozn. překl.)

³ Hélène Jourdan-Morhang, Helenina profesorka hry na housle, blízká přítelkyně Maurice Ravela.

Je to zvláštní: *wild* je jediný přívlastek, který se hodí na dnešní den. Jakmile jsem hodně zaměstnaná, na brouky v hlavě nemám čas. A večer jdu znova na fakultu podívat se, jak jsem dopadla.

* * *

Když jsem vyšla ven, bylo tak sálavé horko, že jsem sedla na dvaadevadesátku. U paní Jourdanové jsem se setkala s /.../ a diskutovali jsme spolu o té značce.¹ Byla jsem v tu chvíli rozhodnutá ji nenosit. Viděla jsem to jako ponížení a důkaz poslušnosti německých zákonů.

Teď večer je všechno zase jinak: odmítnout ji mi připadá zbabělé, zbabělé vůči těm, kdo ji neodmítnou.

Jedině, když to budu nosit, musím být vždycky velice elegantní a důstojná, aby lidé viděli, jak to je. Chci udělat to, co je nejdůležitější. Teď večer si myslím, že to je nosit to.

Jenomže – kam takhle dojdeme?

Byla jsem u babičky, našla jsem tam slečnu Detrauxovou. Babička mi dala nádhernou brož a nějakou obálku. Když přišel Jean, Nicole mi najednou všechno pověděla. Pochopila jsem, proč byla včera tak „vyřízená“. Byl to pro mě šok.

Bolest pak vystřídal rozčilený ruch, silně připomínající to, co se dělo 14. a 15. května v roce 40.

Štěstí, že je babička hluchá.

V půl sedmé jsem sedla na metro, až k La Motte-Picquet jela s Jeanem. Během hodiny čekání na fakultě jsem si povídala s Mauricem Saurem a Paulette Bréantovou. Výsledky byly zveřejněny až v sedm. Spatřila jsem přicházet Cécile Lehmannovou, kterou jsem, jak se mi zdálo, včera zahlédla ve smutku. Pozdravila mě a s upřímným pohledem svých krásných modrých očí mi bez zachvění řekla, že její otec v koncentračním táboře v Pithiviers zemřel.² Nevím, jestli to na ostatní, co tam

¹ O žluté hvězdě.

² V říjnu 1940 vichyjská vláda rozhodla internovat Židy cizí národnosti v koncentračních táborech. Kromě táborů v tzv. svobodné zóně byly v r. 1941 zřízeny další velké tábory v severní, okupované části Francie: v Beaune-la-Rolande a Pithiviers, v Loiret a později v Drancy a Compiègne. Nejprve byli zatýkáni Židé cizí národnosti, pak i Francouzi. V táborech těžce živořili a trpěli hladem. 27. března a 5. května vyjely z Compiègne a 22. června z Drancy první vlaky do Osvětimi.

byli, zapůsobilo tak jako na mě. Měla jsem náhle pocit, že stojím tváří v tvář nesmírné, nevyhnutelné, neutěšitelné bolesti. Každé úterý dopoledne, když jsem ji viděla, vždycky jsem se jí na tatínka ptala. Právě díky tomu, spíš než čemu jinému, jsem ho před sebou *živě* viděla. Ta surová rána, ta nesmírná nespravedlnost takového konce, je to strašné – hlavně proto, že mám tu dívku moc ráda.

Neměla jsem vůbec chuť se radovat, když mi všichni kamarádi gratulovali. V hlavě mi ležela myšlenka na tu smrt a všechno ostatní vedle ní naprosto mizelo.

Pondělí, 8. června

První den, kdy mám doopravdy pocit prázdnin. Po včerejší bouřce je teď nádherně, všechno září svěžestí. Ptáci šveholí, je to jako ráno Paula Valéryho. A také je to první den, kdy půjdu se žlutou hvězdou. Dvě tváře současného života: průzračné ráno, obraz svěžesti, krásy, mládí života; a žlutá hvězda, ztělesnění barbarství a zla.

* * *

Včera v Auber jsme si udělali piknik. Když maminka vešla ve čtvrt na sedm ke mně do pokoje (odjížděla s tatínkem a Denisou časně ráno), otevřela okna; obloha byla zářivá, ale se zlatými mráčky, které neslibovaly nic dobrého. Ve třičtvrtě na sedm, už sama v ranním domě, jsem utíkala bosá do salonu podívat se na barometr. Nebe se rychle zatahovalo. V dálce hřmělo. Ale ptáci zpívali jako o závod. V půl osmé jsem vstala, celá se umyla. Vzala jsem si své růžové šaty a cítila se, bez punčoch, volná jako pták. Když jsem snídala, přišlo a bylo pořád těžké dusno. Sešla jsem do sklepa pro víno, málem jsem tam zabloudila.

V půl deváté jsem vyrazila. S jedinou myšlenkou v hlavě: dojít bez překážek na nádraží. Od včerejška totiž platí to nařízení. Na ulici ještě nikdo nebyl. V hale na nádraží Saint-Lazare jsem konečně vydechla. Asi čtvrt hodiny jsem čekala. První

přišel J.M., v saku z bílého hedvábí, učiněný americký herec. Moc mu to slušelo. Pak se plná vervy přihnala Françoise. Když jsem se jí zeptala: „Jak je?“, odpověděla mi: „Špatně,“ a já jsem zmlkla, protože odpovídat takhle nemá ve zvyku. S odvráceným pohledem, jak to dělá vždycky, když hovoří o svém otci, mi pak rychle vysvětlila, že tatínka patrně poslali z Compiègne do Kolína vyklízet jedno Angličany vybombardované nádraží. Nenašla jsem slova.

Mezitím přišel Molinié, dvakrát ještě odešel nakoupit mamince (bydlí v rue de la Pépinière). Pak přišli Pineauovi a Claude Leroy a konečně i Nicole. Čekali jsme až do půl desáté na Bernarda. Pak jsme se přidali k ostatním (k Nicole, Françoise a Pineauovým, kteří už nasedli do vlaku). Po obvyklém rozmyšlení, jak si kdo sedne, jsem se ocitla s Moliniém na jednom konci, na druhém byli Pineauovi s Claudem Leroyem a Nicole, Françoise a Morawiecki uprostřed. Zoufale přšlo a nebe bylo šedivé a nízké. Ale něco mi říkalo, že se to srovná.

V Maisons-Laffitte hodně lidí vystoupilo, připojila jsem se pak s Moliniém k prostřední skupině. Na další stanici si ke mně přisedl Jean Pineau. Připadalo mi, jako bych ho byla do té chvíle neviděla. Náhle jsem ho zase objevila.

Srovnávala jsem ho později s J.M. a nakonec, ačkoli jsem s ním byla jen málo, zvítězil J.M. Všichni jsou jím okouzlení, i rodiče, jeho energií a mravní hodnotou; je to zvláštní, o něm jediném se dá říct, že to je chlapec *mravně* zcela výjimečný. První, co je u něj zřejmé, je energie a přímost.

Pondělí večer

Panebože, nečekala jsem, že to bude tak těžké.

Celý den jsem měla spoustu odvahy. Držela jsem hlavu vysoko a hleděla lidem rovnou do tváře, takže až odvraceli oči. Ale je to těžké.

Pravda je, že lidé se většinou nedívají. Nejhorší je potkávat ty druhé, co ji taky mají. Dnes dopoledne jsem vyšla ven s ma-

minkou. Dva kluci v ulici si na nás ukázali prstem: „Hele, viděl jsi? Žid.“ Ale pak už všechno probíhalo normálně.

Na náměstí u Madeleine jsme potkaly pana Simona, zastavil se a sesedl s kola. Na Étoile jsem už jela metrem sama. Vyzvedla jsem si tam v Řemeslné výrobě svůj pracovní plášť a jela zpátky dvaadevadesátkou. Na stanici čekali nějaký mladík s dívkou, viděla jsem, jak mu na mě ukázala. Pak si něco říkali.

Instinktivně jsem zvedla hlavu – v plném slunci – a zaslechla jsem: „To je hnusné.“ Jedna žena v autobuse, nejspíš nějaká *maid*¹, se několikrát otočila a usmála se na mě. Jako už předtím, než jsme nastoupili. Jakýsi elegantní pán na mě upřeně zíral. Nevěděla jsem, co to znamená, ale hrdě jsem mu pohled vrátila.

Vydala jsem se pak na Sorbonnu; v metru se na mě taky jedna prostá žena usmála. Nevím proč, ale málem mi vyskočily slzy. V Latinské čtvrti bylo skoro pusto. V knihovně jsem neměla co na práci. Až do čtyř jsem se poflakovala, snila, v sále byl svěží chládek, spuštěné stóry propouštěly dovnitř okrové světlo. Ve čtyři vešel J. M. Byla úleva s ním hovořit. Posadil se přímo k pultu a až do konce si tam se mnou povídal nebo i jen mlčel. Na půl hodiny odešel opatřit lístky na středěční koncert. Mezitím přišla Nicole.

Když všichni z knihovny odešli, vytáhla jsem sako a ukázala mu hvězdu. Ale nebyla jsem s to pohlédnout mu do tváře, hvězdu jsem sundala a nechala si jen mašličku z trikolory, která ji přidržovala na knoflíkové dírce. Když jsem zvedla oči, viděla jsem, že mu to dalo ránu. Určitě nic netušil. Dostala jsem strach, aby tím neutrpělo naše přátelství, aby je to najednou celé nerozbilo. Ale šli jsme potom pěšky až na Sèvres-Babylone a byl hrozně milý. Ráda bych znala jeho myšlenky v tu chvíli.

¹ služka

Včera jsem četla *Winnie-the-Pooh*,¹ přinesla mi to Jeanine Guillaumová. Usmívala jsem se až do hloubi srdce a dokonce se nahlas smála. Zachycuje to tak úžasně to, co mám tak ráda, prostředí anglických malých dětí, hodně mi to připomíná Miss Child.² A taky některé ty chytré nápady, ta úsměvná opravdovost, která se dětmi baví a zároveň je obdivuje, která ví, že děti nás nekonečně převyšují. Byla jsem nadšená.

Dopoledne po hodině němčiny jsem v lijáku, který se řinul ze schodů pod Sacré-Coeur, došplhala po rue Rodier k Lamarckovi.

Na oběd přišli Denisa s Françoisem a slečna Detrauxová. Nutně jsem potřebovala vyprávět někomu o *Winnie-the-Pooh*. Když jsem začala, viděla jsem, že to nikoho nezajímá. Přesto jsem pokračovala, s vědomím, že si pozornost ostatních vynucuju násilím, že je nudím. I když mi ten pocit, že jsem nudná, začal být nepříjemný, přemohla jsem ho. Prostě mi nedocházelo, že ostatní *Winnie-the-Pooh* neznají. Pořád ten stejný problém: s někým se o své nadšení podělit, radost je pro mě radostí, jenom když o ní mohu někomu povědět. Všichni, se kterými jsem to mohla dělat, jsou teď pryč, a hlavně Jean.

Slečna Detrauxová přesto poslouchala a obdivovala ve *Winnie* krásné obrázky. Klečela jsem u jejího křesla a vysvětlovala jí ten příběh. Vysvětlovala jsem špatně, přetlumočit půvab textu se mi nedařilo, protože do francouzštiny je nepřeložitelný a slečně Detrauxové je to prostředí taky mnohem vzdálenější než mamince nebo Denise. Ale mluvila jsem, celá rozpálená, dál. Ostatní kolem nás hovořili, to mě izolovalo, nás obě. Na všechno ostatní jsem zapomněla, jen abych nějak vylíčila půvab té knížky.

¹ A. A. Milne, *Winnie-the-Pooh*, čes. Medvídek Pú (pozn. překl.)

² Zkratka pro National center for Missing and Exploited children – Státní středisko pro ztracené a zneužívané děti (pozn. překl.)

Maminka se mě potom, trochu už ospalá, s úsměvem zeptala: „Tak jak to dopadlo s medvídkem?“ Ale věděla jsem, že se mě ptá spíš proto, že ji překvapilo moje nadšení, než že by ji zajímala *Winnie-the-Pooh*. Předmětem jejího zájmu jsem byla já, ne knížka. A taky mi určitě chtěla udělat radost. A byla v tom taky trocha pobavení. To ale nebylo to, co bych byla chtěla, pochopení pro tu knížku.

Vydala jsem se ke Galignanimu. *Winnie-the-Pooh* jsem nenašla, ale našla jsem *Through the Looking-Glass*, pokračování Alenky, a knížku veršů pro děti od stejného autora jako Winnie, a taky nádherně ilustrovanou.

Zastavila jsem se pak na svačinu u paní Crémieuxové. Zrovna se vracela domů.

Nikdo si jakživ nedokáže představit zoufalství takového života, jaký vede paní Crémieuxová. Je mi jasné, že o tom mohu mít leda nějaké tušení. Vědět nemůže nikdo. V jednu chvíli mi řekla: „Vy to nemůžete vědět, Hélène. Jsou chvíle, kdy si myslím, že se mi to zdá. Otevřu dveře a říkám si: ‚Bude tam můj muž,‘ říkám si, že není možné, aby tam nebyl.“ Panebože, to bylo tak strašně smutné!

Několikrát zvonil telefon, jednou to bylo varování, že se na pondělí chystá deportace. Pokaždé se nám pak zadrhla řeč, něco mi bránilo znovu ji navázat. Přestože mluvit bylo potřeba, abych ji nenechala myslet na ty věci.

Listovala ve svém sešitě, v tom, co byl v zásuvce u paní Schwartzové. To celé je teď kus mrtvého, skončeného života. Kancelář, paní Schwartzová, její šedivé oči, zářící vždycky něhou, když na mě s tím svým neurčitým úsměvem pohlédla. Věčně rozesmátá Françoise, přicházející, odcházející, v ruce nějaký papír, paní Robert Lévyová, vysoká a vždycky krásná, upravená a v dobré náladě, optimistická. Paní Cahenová, její věčné „hvajnování“,¹ když se dohadovala se svými poslíčky, Jacques Goetschel, přicházející něco si ověřit v kartotéce, paní

¹ nářky

Horwilleurová, už s nervy na krajíčku a zdrcená smutkem, všechno se to ve mně probouzí, ale jako něco už bezhlasého, jako *a dumb show*,¹ který trochu děsí, protože hlasy už není slyšet, jsou jen obrazy.

Přitom ta katastrofa nebyla za trest, nedělaly jsme přece nic jiného než se jen snažily pomáhat ostatním nešťastníkům. Věděly jsme, co se děje; každé nové opatření, každá nová deportace byla pro nás další ranou do živého. Považovali nás za kolaboranty,² protože těm, co k nám přicházeli, předtím zatkli někoho z rodiny, takže když nás tam viděli, bylo přirozené, že tak reagovali. Úřad, který tyje z bídy druhých. Ano, chápu, že si to ti druzí mysleli. Zvenčí to tak vypadalo. Chodit každé ráno pracovat jakoby do kanceláře, ale kterou navštěvují lidé s dotazy, zdali toho a toho zatkli či deportovali, a kde jsou v kartotéce a na dopisech jména žen, dětí, starců, mužů, nad jejichž osudem člověka jímá strach. Kancelář! Bylo v tom něco ponurého.

Přesto si vzpomínám, že jak jsem tam každé ráno chodila, vždycky ve stejnou dobu, jednou nebo dvakrát jsem skutečně měla na moment pocit, že je tamní život doopravdy běžným, pravidelným „kancelářským životem“, kde se s radostí shledávám s přítelkyněmi. Ale pokud bylo hříšné mít takový pocit, (a kdo by ho neměl, když navenek to tam skutečně vypadalo jako kancelář), přísahám, že jakmile jsem položila nohu na první schod, ten pocit se rozplynul a já si plně uvědomovala, že tou hmotou, jíž se budu dotýkat, bude lidské utrpení, a dobře jsem věděla, že o žádný kancelářský život nejde a že to je omyl, když nám ho ti druzí vyčítají. Že vnější tvář celého toho podniku vzbouzela odpor, to naprosto chápu. Vzpomínám si, když zatkli tatínka a šla jsem poprvé do rue de Téhéran, jaký jsem z toho měla strašný dojem. Vidět ty muže, jak sedí v kanceláři, a přitom tématem práce, kterou dělají, je utrpení záměrně, promyšleně uvalené Němci na jiné lidi!

¹ *němý film*

² Středisko UGIF působilo jako legální prostředník mezi německým okupantem, vládou ve Vichy a židovskými obyvateli. Právě z toho důvodu bylo velmi často kritizováno.

Proč jsem tam vstoupila? Abych něco dělala, abych byla neštěstí co nejbližší. A dělaly jsme ve službě internovaným, co jsme mohly. Kdo nás dobře znal, ten to věděl a soudil o nás spravedlivě.

Pokud jde o ty venku, kteří si mysleli, (že) jsme se tam daly, aby nás chránila ta slavná legitimace, kdybych se na to já byla někdy dokázala dívat takhle, nikdy bych tam nevstoupila. Přihlásily jsme se tam v červenci 42, po té razii ze šestnáctého, kdy všichni naši přátelé vyděšeně opouštěli Paříž a Katz potom mamince řekl, že chceme-li mermomocí zůstat – a ví Bůh, že nás všichni nutili k odchodu –, musíme něco dělat, běžela totiž fáma, že nezaměstnané mladé lidi budou sbírat, pokud nebudou mít nějakou výjimku. Když nám dal průkazy, navíc nám stranou ještě řekl: „Kdyby vás někdo od Gestapa na ulici zastavil, ukažte jim tohle.“ Tehdy ale ten průkaz ještě neměl takovou váhu, jakou získal později (a teď ztratil). Nijak jsme o tom neuvažovaly. Myslely jsme jen na to, že vstoupit do takového spolku bude určitá oběť. Od té doby jsem se změnila, hodně věcí jsem si vypudila z hlavy – za cenu strašlivých ztrát. Všem, kdo si mysleli, že jsme tam, abychom se chránily, tu domněnku jasně vyvrátila razie ze 30. července.

Nikdo ostatně neznal křehkost a nejistotu našeho postavení lépe než my samy. Vzpomínám si, co říkala paní Schwartzová.

Proč jsem rozvířila všechny tyhle vzpomínky? Jak na to teď myslím, minulost znovu dostává podobu *dumb show*. Všechno je to mrtvé.

Ale teď i rozumím, proč když na to myslím, jsem tak zmatená, tak *out of joint*,¹ a proč mi to všechno připadá mrtvé. Zapomínám prostě, že vedu posmrtný život, že kdybych byla odešla s nimi, nový život by mi připadal jako pokračování toho předešlého a tenhle pocit bych neměla.

Když jsem v sedm odcházela od paní Crémieuxové, lilo jako z konve; nejdřív jsme čekaly na dvaadevadesátku, nakonec

¹ vykolejená

jsme sedly do metra. Vystoupila jsem do tmy na Trocadéru a v prudkém lijáku a zimě jsem utíkala přes louže, kam jsem šlápla, tam jsem šlápla.

Když mě paní Crémieuxová v rue Fourcroy vzala pod paži a schovala se pod můj deštník, starý a veliký, babiččin, řekla: „Co asi *oni*, Héléne, v tomhle počasí?“ Co jsem mohla odpovědět.

Je strašné nemoci nijak utěšit.

Neděle, 14. listopadu

Šla jsem brzo po ránu za slečnou CH. kvůli Charlesovi. Pořád je to s ním nejisté a maminka nechává všechnu starost na mně. Je to samozřejmě známka uznání, jenomže se potom cítím příliš sama. Před odchodem jsem zašla pozdravit Charlese; vrhl se mi kolem krku; a když se mnou mluvil, pořád měl ruce na mých ramenech. Takový projev lásky mě ohromil, nemohla jsem uvěřit, že to patří mně.

Potom jsem šla do Neuilly pro malou Odette, abych ji vzala k nám. Třiletá zlatovláska s pomněnkovými očima, jako anglická panenka na hraní. Nic nemluvila. Očividně se jí líbilo jediné být v náručí.

Ve čtyři jsem ji odvezla zpátky a pak jsem šla k Denise, už pěkně utahaná. Naštěstí hrála na piano. To mi ale rázem připomnělo, jak jsem ji ještě docela nedávno slyšela přehrávat, už když jsem šla do schodů, a hlavně, jakou něhou mě obklopovala. A pochopila jsem, že jedním z důvodů mé samoty je její nepřítomnost. Až do té chvíle mi její manželství „nedocházelo“.

Dopoledne mě zdržel telefon Denisy Mantouxové, je v Paříži na skok, uvidíme se příště. Ale řekla mi, že tu je její bratr Gérard a hrozně rád by se s námi setkal. Mantouxovi, to se vynořuje minulost už tak vzdálená, že nevím, zdali mě to vůbec potěší.

Včera po večeri, četla jsem zrovna Goldsmithova *The Good Natured Man*, někdo zazvonil. Byl to mladík poslaný k nám

slečnou Detrouxovou, aby se s námi poradil o dvou dětech, kterých se ujal, když jim zatkli otce (lékař), matku a dva mladší sourozence, ročního a dvouletého. Otce zatkli na ulici, při kontrole dokladů, protože sebou hnul, jako by chtěl utéct, pak si došli pro rodinu, ta zrovna pakovala – bohužel pozdě! Němec, co zatykal tu ženu, prý jí řekl: „Pročpak neříct, kde jsou druhé dvě děti? Rodina je na to, aby byla pohromadě...“ Ano, když se v Metách muži a ženy stejně rozdělí!

Teď totiž deportují celé rodiny; co tím sledují? Založit v Polsku stát židovských otroků? Nemohou si přece myslet ani na vteřinu, že ty nešťastné rodiny, usazené tady po pět století, budou mít v hlavě něco jiného než myšlenku na návrat?

Byla bych pak mohla ještě číst. Ale musela jsem si jít lehnout. Zase mi ten problém zla připadal tak obrovský a zoufalý!

Úterý, 16. listopadu

Na bulváru de la Gare, kde otevřeli pobočku Lévitana (středisko, kde vězňové z Drancy, „zvýhodnění“ díky „manželství s árijci“¹, třídí a skládají do beden věci nakradené Němci v židovských bytech a odesílané do Německa), je momentálně dvě stě osob, muži i ženy pohromadě v jedné místnosti s jediným umyvadlem. Všechno probíhá společně, muži a ženy jsou rafinovaně zbavováni studu.

Je tam pan Kohn, Édouard Bloch, těžký invalida, jak si poradí? Paní Verneová, manželka bankéře. Ale co v tom všem s nějakými třídními rozdíly? Trpí všichni, jedině že lidé obzvláště noblesní a jemní – jako právě ten první – trpí možná víc.

Byla v Neuilly, zbytečně.

V půl dvanácté byla v Saint-Denis.

Po večeri plakala.

¹ Okupant hleděl na Židy ze smíšených manželství jako na „manželské druhy árijců“. Teoreticky nespádali pod deportaci.

Právě jsem přišla z Dětské nemocnice, kam mě zavolala jedna z opatrovnic kvůli jednomu dítěti. Žena se srdcem a inteligencí. Ráda by zachránila Dudua; vysvětlila jsem jí, že se nedá nic dělat, že má blokádu;¹ vycítila jsem její rozpaky nad UGIF a mrzelo mě to. Ale dobře jí rozumím; je tak těžké vysvětlit druhým, jak to je. Oficiálně, protože nejde o podzemní organizaci, je to nestvůrnost. Jenže kdo by se jinak staral o internované a jejich rodiny? A kdo vypoví, kolik dobrého její členové udělali?

Vyprávěla mi, že měla na sále chlapce, který přišel z Polska a zažil na vlastní oči následující podívanou:

Francouzští dělníci, kteří tam pracují, nesmějí vycházet ven z určitého ohraničeného území. On jednou večer za tmy vyšel, překročil příkázanou hranici, ocitl se na břehu jakéhosi jezera a náhle uslyšel hluk. Schoval se a spatřil něco, pro co nejsou slova: Němce, ženoucí před sebou ženy, muže, děti. Bylo tam něco jako skokanský můstek, na ten museli vylézat. A odtud žbluňk! do jezera, tak to řekla; cítila jsem, jak mě mrazí až do morku kostí. Byli to polští židé.

Nevím samozřejmě všechno, ale každý nový příběh je jako rána do živého masa.

Dodala ještě, že až budou Němci na ruské frontě ustupovat, nejspíš se do těch míst vrátí, odhalí mrtvá těla a prohlásí potom, že to udělali bolševici, aby nahnali strach našim buržouštům. Kdoví, zdali Katyň nebyla taky jejich dílem?

Tenhle dělník byl v táboře s Rusy. Právě v tomhle táboře vypukla ta strašná epidemie tyfu, kvůli které jel Lemière do Německa (aniž co udělal, jak řekla). Umřelo tam čtrnáct tisíc Rusů. Večer Němci zapřáhli Rusy po čtyřech ke kárám, na které naházeli nahé mrtvoly, mezi nimi páté přes deváté i lidi ještě ne mrtvé.

¹ Blokáda znamenala, že některé děti deportovaných rodičů poslané Němci do sirotčince UGIF nesměly odtud vyjít. Většina jich byla později deportována.

Ruské ženy, když se jim Francouzi pokoušeli dát něco k jídlu, zavřeli do cely. Odpoledne je pustili ven a musely před francouzskými dělníky pochodovat nahé, ti ale spustili na Němce takový křik, že Němci museli ženy nacpat zpátky do té kobky.

A to by na mně chtěli, když tohle vím, abych byla normální, abych pravidelně pracovala? Ano, ráno jsem se rozhodla věnovat se diplomce, ale matně jsem věděla, že to je nesmysl, že do toho přijde nějaký další šok. Nejdřív to byla ta ranní zpráva o Yvonně a těch ostatních, že se kvůli jakési hrozbě rozprchli bůhvíkam. A potom tohle. Jak si má člověk zachovat rovnováhu, která spočívá především v *singleness of mind*,¹ když sotva se odvrátí od zla, jež řádí na světě, ono si ho samo zase přivolá?

Šťastní jsou patrně jen nevědomí tupci.

Středa, 24. listopadu

Momentálně zavládla vlna pesimismu. Je to kvůli zimě, už třetí z těch dlouhých beznadějných zim? Nebo protože jsme opravdu už u konce sil? Těžko říct. Lidská odolnost je neuvěřitelná. Člověk by nikdy neuvěřil, co všechno sneseme. Například matka paní Schwartzové, paní Weilová, kterou jsem viděla včera dopoledne, jak to, že nezešílí? Jak to, že nezešílí stará paní Schwartzová se svými dvěma deportovanými syny a snachou, zavřeným zetěm, internovanou dcerou a senilním manželem?

Německo, jak se zdá, je dosud tak silné, že válka může trvat ještě dlouho. Němci lidem brání opouštět bombardovaná města; ženy pošlou do jiných továren; a děti od šesti let do nacistických škol. Děti! Proč si myslet, že Němci hledí na situaci jako my, že vidí věc ze dvou stran, že vidí zbytečnost války. Chtít srovnávat s naším uvažováním momentální uvažování Němce nemá smysl. Jsou naočkovaní; už nemyslí; nedokážou

¹ *odstupu od světa*

se už dívat kriticky: „Führer myslí za nás.“ Ocitnout se tváří v tvář Němci by mě lekalo, protože jsem si jistá, že bychom si naprosto nemohli porozumět. Jejich bravura je prostě už jen animální pud, pud zvířete. Ty, kteří nebojují prostě jen z příkazu a protože jsou stádo, patrně vede nadšení fanatiků.

Nedokážu na nich obdivovat vůbec nic, protože nemají už vůbec nic z ušlechtilosti lidského tvora. Právě proto může válka trvat, právě proto je budoucnost tak chmurná.

Dnes dopoledne jsem četla Shelleyho a jeho *Obranu básnictví*; včera večer jeden od něho přeložený Platonův dialog. Jaká beznaděj pomyslet, že tohle všechno, všechny tyhle skvělé výsledky tříbení, humanizace, všechna tahle inteligence a šíře pohledu jsou dnes mrtvé. Žít v takové době a milovat přitom takováhle díla, jaký výsměch, je to skoro nesrovnatelné. Co by řekl Platon? Co by řekl Shelley? Někdo by mě měl za snílka a člověka k ničemu. Ale nejsou to naopak ti druzí, není bludné a k ničemu naopak to nynější zběsilé řádění zla? Kdybych se byla narodila v jiné době, všechno se mohlo rozkošatit.

Dnes je to rok, co odešel Jean. Rok od té chvíle, co jsem po návratu našla doma kytici pestrobarevných karafiátů. Od soboty, výročí toho dne, kdy naposled přišel, toho posledního dne, který jsem teď znovu prožívala od samého rána do všech detailů, mám pocit, jako bych něco překročila; přemohla jsem tu posedlost vzpomínkami, vyvstávajícími při každém výročí.

Pátek, 26. listopadu

Ošklivá noc; tolik mě bolelo v uchu, že jsem si myslela, že budu mít zánět jako přede dvěma roky, toho pochmurného 12. prosince. Měla jsem asi horečku. Celý den jsem byla *funny*.¹

Přesto jsem šla k Nadine. Adagio z Beethovenova *Pátého tria*. Nádhera!

¹ *divná*

„Potom jsem šla s J. M. nahoru do sadu česat ovoce.

Bylo to až jako očarování, když na to teď vzpomínám. Orosená tráva, modré nebe, kapky rosy lesknoucí se v slunci a já zaplavená radostí. [...]

To ráno jsem byla dokonale šťastná.“

Deník, sobota, 15. srpna 1942, s. 104.

ZKONFISKOVANÝ ŽIVOT

Mariette Jobová

Jsem šťastná při pomýšlení, že kdyby mě zatkli, něco ze mě zůstane u Andrey, to, co je mi nejužasnější, tyhle stránky, protože na ničem jiném hmotném mi už nezáleží; uchovat je třeba duši, duši a paměť.

Hélène Berrová
Deník, 27. října 1943.

Pokud můžeme mít z vlastní zkušenosti nějakou jistotu o nesmrtnosti duše, je to tahle: nesmrtnost spočívající ve vzpomínce na mrtvé, jež setrvává mezi živými.
Deník, 30. listopadu 1943.

Hélène Berrová se narodila 27. března 1921 v Paříži. Její rodiče, Antoinette, rozená Rodrigues-Ély, a Raymond Berr, byli oba Židé ze starého francouzského rodu.

Berrovi měli pět dětí: v r. 1915 se narodila Jacqueline, jež zemřela v šesti letech na spálu, v r. 1917 Yvonna, v r. 1919 Denisa, v r. 1921 Hélène a v r. 1922 Jacques. Střední školu Hélène uzavřela maturitami na „výbornou“, první v r. 1937 z latiny a jazyků, druhou v r. 1938 z filosofie.

V r. 1940 a 1941 získala na Sorbonně se stejným úspěchem licenciát z angličtiny, v červnu 1942 pak vysokoškolský diplom v oboru anglického jazyka a literatury a známku „výborně“ (18/20 bodů) za pozoruhodnou diplomovou práci o „pojetí římských dějin v Shakespeareovi“. V r. 1942, kdy vzhledem

k vichyjským protižidovským zákonům nemohla absolvovat konkurs na doktorandské studium, odevzdala návrh na disertaci na téma vlivů helénského ducha u Keatse.

Od r. 1941 pracuje v podzemní organizaci *Entraide temporaire*, založené Denisou a Fredem Milhaudovými.¹ Spolu se svou sestrou Denisou a se svou sestřenicí pomáhá umísťovat děti u kojných, hlavně v oblasti Saône-et-Loire. Zatímco opatrovat na to od jednotlivců i podniků peníze je úkolem její matky Antoinette, ona sama se stane skutečnou oporou židovských dětí. Odmítá je opustit, odhodlaná obětovat život, aby podala svědectví, jemuž chce zůstat věrná.

7. dubna 1942 si začíná psát deník, v němž zaznamenává každodenní události svého života. 28. listopadu 1942 psaní přeruší a pokračuje až 25. srpna 1943.

Její sestra Yvonna, jež se v r. 1939 provdala za Daniela Schwartze a má synka Maxima, odchází i s bratrem Jacquesem do svobodné zóny. 12. srpna 1943 se Helenina sestra Denisa vdá za Françoise Joba. Hélène zůstane v rodinném bytě na avenue Élisée-Reclus č. 5 v pařížském 7. obvodu s rodiči sama.

Stránky deníku světuje pravidelně Andree Bardiauové, služebné, jež u rodiny pracuje už půl století, s tím, aby je v případě, kdyby ji samotnou zatkli, předala jejímu snoubenci Jeanu Morawieckému. S Jeanem se poznala v listopadu 1941 ve velké posluchárně Sorbonny. Jean 26. listopadu 1942 opouští Paříž s úmyslem dostat se přes Španělsko do Severní Afriky a připojit se tam k armádě Svobodné Francie.²

Od r. 1942 na rodinu Berrových dolehne persekuce. 23. června je v Kuhlmannově podniku, kde je generálním ředitelem,³ zatčen Raymond Berr. Internují ho v táboře

¹ Organizace pomohla zachránit 500 dětí z celkového počtu 11 000 deportovaných, z něhož 2000 byly děti mladší 6 let.

² V srpnu 1944 se účastní vylodění do Provence a v r. 1945 se jako příslušník spojeneckých okupačních vojsk ocitá v Německu.

³ Raymond Berr sehrál významnou roli v rozvoji francouzského chemického průmyslu v době mezi dvěma válkami.

v Drancy. Díky kauci složené Kuhlmannem ho Němci 22. září 1942 pustí na svobodu, ale s příkazem úřadovat jen u sebe v kanceláři, beze styku s veřejností. Kleště se však znovu svírají a rodina musí stále častěji opouštět domov. 14. února 1944 Hélène Berrová píše: „Spím dál u Andrey, rodiče u L. Než večer odejdeme, ve vzduchu se vždycky vznáší malá otázka /.../ Námitky jsme probrali, dobrovolně zavrhli, a pokud přesto vyplouvají na povrch, je to jen únava, pokušení strávit večer doma, vyspat se ve vlastní posteli.“ V té době jim poskytují přístřeší různí lidé. 7. března 1944 se Berrovi rozhodnou vrátit se na noc domů. 8. března v půl osmé ráno jsou tam zatčeni a deportováni do Drancy. 27. března 1944, v den svých 23. narozenin, odjíždí Hélène s rodiči do koncentračního tábora.

Raymond je přidělen do Osvětimi III – Monowitz a koncem září 1944 tam zavražděn. David Rousset o něm píše v r. 1947 na stránkách knihy *Dny naší smrti*:

„Pomáhala mu vzpomínka na Raymonda Berra. Když se Raymond Berr s flegmónou na noze, předtím dobře ošetřovanou *Blockältesterem* bloku 16, německým židem komunistou, a mladým polským *Stubendienstem* Manellim, vrátil do KB,¹ nemohl uniknout polskému vrchnímu lékaři, zuřivému antisemitovi, který ho operoval a patrně na vyšší příkaz otrávil.

Bernard si s úžasem vzpomínal, jak uměl jasně, a i pro prostého člověka poutavě hovořit o matematice. A se stejnou schopností zvláštního odstupu rozebíral před nimi, pro ně, pro sebe, svou zkušenost koncentračních táborů. Bernarda taková síla vůle, taková neochvějná schopnost zůstat pánem sebe sama, podněcovala k vášnivému soutěžení. Síla jeho mládí mu takové nadšené záchvaty ještě dovolovala.

¹ *Krankenbau* (KB), táborová nemocnice. *Blockältester* byl nejstarší na bloku (baráku vězňů) a nesl za něj a jeho obyvatele odpovědnost vůči SS. *Stubendienst* měl na starosti údržbu.

Vytvářel si ideální postavy, které obdivoval, tak jako někteří lidé až do smrti věří v hrdiny z legend. Chtěl skončit jako Raymond Berr.“¹

Antoinette šla v květnu 1944 do plynu.

Jediná Héléne přežila víc než rok. V lednu 1945 při evakuování osvětimských vězňů ji po dlouhém pochodu, o němž těch málo, kteří vyvázli, bude jednou hovořit jako o „horším než Osvětim“, přesunuli do Bergen-Belsenu. Počátkem dubna 1945, několik dní před osvobozením tábora Angličany, podlehl špatnému zacházení a epidemii tyfu.

Když se jasně potvrdila zpráva o její smrti, bratr Jacques informoval Jeana Morawieckého a poslal mu rukopis, který mu předala Andrea Bardiauová. Jean Morawiecki 20. června 1946 v dopise Denise Jobové píše:

„Bytosti jako Héléne – nevím, zdali takové vůbec existují – jsou nejen krásné a samy v sobě silné. Ony smysl pro krásu šíří dál a dodávají sílu těm, kdo jim dovedou rozumět. Pro mne byla Héléne symbolem Síly – zářivé Síly, ztělesnění magnetismu, krásy, harmonie, přesvědčivosti, důvěry a loajálnosti. To všechno je pryč. Odešla s ní žena, kterou jsem miloval, a ještě víc duše, která byla mé duši tak blízká (četba deníku mi to nyní srdcervoucím způsobem potvrdila). Všechno, co jsem jí věnoval, důvěru, lásku, životní zápal, odnáší s sebou – nemohu říct ani: do hrobu; je to strašně kruté, že. Odnáší s sebou i nádherný poklad síly, o které jsem věděl, že z ní budu moci čerpat v budoucnosti, která mi už trochu oporou i byla – ale šest měsíců, co to je? Ano, pouhých šest měsíců stačilo spojit naše životy poutem, které mohla rozvázat jen smrt, které jen smrt rozvázala. Héléne ve mně i přes odloučení zaujímala stále větší místo! Všechno se ukládalo do zásoby pro ni! Jak jsem ji mohl opustit, bez jistoty, že je v bezpečí!“

¹ David Rousset, *Les Jours de notre mort*, Paříž, Éd. du Pavois, 1947, s. 512 (reed. Hachette, kniž. řada „Pluriel“, 2005).

Deník, který předtím jeden zaměstnanec od Kuhlmana přepsal na stroji, koloval v rodině.

9. listopadu 1992 jsem se rozhodla pátrat po originálu. Hned jsem pomyslela na Jeana, jemuž byl deník dedikován. Věděla jsem, že působil jako rada na vyslanectví, a poslala jsem mu tedy dopis na adresu Ministerstva zahraničí. Jakmile ho dostal, hned mi zavolal a navrhl, abych ho navštívila. Zahájili jsme řadu úžasných setkání, během nichž mi vyprávěl, o sobě a o všem, a Hélène byla stále kolem nás. 18. dubna mi originál deníku předal a učinil mě jeho dědičkou.

Objevila jsem řadu listů ze školního sešitu, srovnaných v obálce z tuhého balicího papíru, nepoškozených; deník, svědčící svou formou krom jině i o Helenině osobnosti, je celý psaný rukou, jeden odstavec za druhým, skoro bez škrťů, bez oprav. Text je podivuhodně jasný, myšlenka se odvíjí bez sebe-menších zaváhání, jediným proudem, v dokonalé rovnováze mezi uvažováním a emocí.

Originál deníku jsem v r. 2002 se souhlasem své rodiny věnovala Památníku Šoa. Potkala jsem tam ke svému štěstí správce archivu Karena Taïeba, tomu jsem rodinné dokumenty předala. Jeho vášnivý zájem a pozoruhodná péče, kterou rukopisu věnoval, umožnily, aby tento dokument žil.

Deník je v Památníku součástí stálé výstavy věnované životu francouzských židů za německé okupace; má tam svoji vitrínu současně s dokumenty o životě rodiny Berrových; při jedné tamní návštěvě jsem u vitríny spatřila roj mladých dívek, jak se k ní sklánějí a snaží se vyluštit písmo rukopisu; další tam seděly na lavičce a spořádaně čekaly, až na ně dojde řada.

I po onom období pekla, nesnesitelné krutosti faktů, je Helena silná a zářivá osobnost stále mezi námi přítomná. Navždy.

Kéž tento deník, který jí pomáhá přežít, najde svou cestu časem a udržuje vždy živou vzpomínku na všechny, jejichž slova byla umlčena.

Říjen 2007

Posláním Dokumentačního střediska CDJC (Centre de Documentation Juive Contemporaine) od jeho založení na jaře 1943 bylo shromažďovat doklady, jež by umožnily sepsat příběh pronásledování Židů během Šoy.

CDJC přirozeně našlo své místo v rámci Památníku Šoy, který od 27. ledna 2005 sídlí v nových, zrenovovaných a zvětšených prostorách.

Sbírka CDJC obsahuje miliony stránek, jejím významným specifikem jsou však dokumenty ze soukromých archivů.

Tak jako k nám jednoho dne v r. 2002 přišla Mariette Jobová, aby nám svěřila deník Hélène Berrové, dokument výjimečného rázu a bolestnou rodinnou vzácnost, přicházejí do archivu CDJC každoročně desítky lidí uložit zde dopisy, fotografie, předměty a dokumenty všeho druhu. Je to to nejvzácnější, co mají, často jediná stopa po otci, matce či jiné drahé bytosti zavražděné během Šoy.

Tím, že tyto dokumenty uchováváme a prostřednictvím výstav, filmů, filmových dokumentů, univerzitních prací, nebo jejich publikováním, jako v tomto případě, s nimi seznamujeme co nejširší veřejnost, udržujeme jejich památku, jejich příběh, jejich tvář, stále živou.

Děkujeme Mariettě Jobové a její rodině za to, že nám projevíli důvěru a uložili u nás svůj rodinný archiv.

Naše adresa pro případ, že vlastníte dokumenty, které byste nám rádi svěřili:

Mémorial de la Shoah, CDCJ

17, rue Geoffroy l'Asnier

75004 Paris

Tel. 01 42 77 44 72

Mail: archives@memorialdelashoah.org

OBSAH

Předmluva (<i>Patrick Modiano</i>)	7
Deník Hélène Berrové	13
1942	15
1943	139
1944	209
Přílohy	
Plán Paříže	230
Obrazová příloha	233
Dopis Hélène Berrové v den jejího zatčení sestře Denise	247
Četba Hélène Berrové	243
Rodina Hélène Berrové	247
Zkonfiskovaný život (<i>Mariette Jobová</i>)	249

HÉLÈNE BERROVÁ DENÍK

Z francouzského originálu Journal,
vydaného nakladatelstvím Éditions Tallandier
roku 2008, přeložila Věra Dvořáková

Typografie Vladimír Verner

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2009 jako svou 906. publikaci

Odpovědný redaktor Filip Outrata

Vydání první. AA 10,78. Stran 256

Vytiskla tiskárna Finidr, spol. s r. o.

Doporučená cena 258 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-004-6